

9. Москалюк Г.О. Система внутрішнього контролю дебіторської та кредиторської заборгованості: напрям удосконалення і розвитку // Ефективна економіка. – 2013. – № 4.
10. Пінчук Т.А. Організаційно-методичні проблеми обліку дебіторської заборгованості в системі управління підприємством / А.Т. Пінчук // Ефективна економіка – 2014. – № 10. – С. 36-41.
11. Смірнова П.В. Оцінка майбутньої ліквідності та платоспроможності підприємства торгівлі / Н.О. Власова, П.В. Смірнова // Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг: зб. наук. пр. / Харк. держ. ун. харчування та торгівлі – Харків, 2011. – Вип. 2. – С. 183-190.
12. Теницька Н.Б. Підвищення платоспроможності підприємства шляхом оптимізації дебіторської заборгованості / Н.Б. Теницька, Ю.С. Гришко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2015. – № 8. – С. 366-372.
13. Щелгачев А. Внедрение системы управления оборотными активами / А. Щелгачев, А. Красовский, А. Куршин // Финансовый директор. – 2015. – № 6. – № 7. – С. 28-32.

УДК [338.439.4:338.33]:332.1

Журавель Ю.В., аспірант кафедри
економічної політики та економіки праці
*Львівський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президенті України,*
викладач
*Львівський державний коледж харчової і переробної промисловості
Національного університету харчових технологій*

РОЗВИТОК ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ: АНАЛІЗ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Журавель Ю.В. Розвиток харчової промисловості Львівської області: аналіз підприємницької діяльності. У статті досліджено сучасний стан розвитку підприємств харчової промисловості регіону. Визначено структуру та потенціал розвитку підприємств харчової промисловості Львівської області. Розраховано частку підприємств харчової промисловості у загальнопромислових показниках Львівської області за 2010-2016 рр. Виявлено основні проблеми функціонування підприємств на ринку харчової промисловості. Запропоновано напрями розвитку підприємств продукції харчової промисловості.

Ключові слова: продукти харчової промисловості, регіон, регіональний ринок, структура ринку, потенціал ринку.

Журавель Ю.В. Развитие пищевой промышленности Львовской области: анализ предпринимательской деятельности. В статье исследовано современное состояние развития предприятий пищевой промышленности региона. Определены структура и потенциал развития предприятий пищевой промышленности Львовской области. Рассчитана доля предприятий пищевой промышленности в общепромышленных показателях Львовской области за 2010-2016 гг. Выявлены основные проблемы функционирования предприятий на рынке пищевой промышленности. Предложены направления развития предприятий продукции пищевой промышленности.

Ключевые слова: продукты пищевой промышленности, регион, региональный рынок, структура рынка, потенциал рынка.

Zhuravel Yu.V. Food industry development in Lvivska oblast: analysis of entrepreneurship activity. The article examines the modern state of food industry enterprises' development in a region. The structure and capacity of food industry enterprises' development in Lvivska oblast are defined. The share of food industry enterprises in overall industrial indicators of Lvivska oblast is calculated for 2010-2016. Main problems of enterprises' functioning on the food market are examined. Directions of food industry enterprises' development are suggested.

Key words: production of bakery and confectionary, exports, imports, Lvivska oblast, food industry enterprises.

Постановка проблеми. Важливим чинником є максимальне використання територіальних факторів, тобто комплексне освоєння наявного потенціалу кожного регіону. Сучасні проблеми та негативні

тенденції в розвитку харчової промисловості регіонів України тісно пов'язані великими регіональними диспропорціями у територіальній локалізації складників її ресурсного потенціалу та підприємств із виробництва продуктів харчування.

Така ситуація є свідченням нерационального та неефективного використання природного, трудового, наукового, виробничого, фінансового та інших потенціалів окремих регіонів і вимагає поглибленого аналізу регіонального розвитку харчової промисловості та пошуку шляхів підвищення його ефективності. В умовах посилення конкурентної боротьби між підприємствами питання підвищення ефективності функціонування харчової промисловості є вкрай актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню функціонування харчової промисловості України, питанням оцінки ефективності її розвитку присвячено праці М.О. Барановського, П.П. Борщевського, Л.В. Дейнеко, С.І. Дорогунцова, І.О. Іртищевої, П.М. Купчака, П.Т. Саблука та ін. Однак попри значні доробки вітчизняних учених поглибленого вивчення потребують питання пріоритетних напрямів її розвитку.

Зважаючи на це, особливої актуальності набуває аналіз підприємств харчової промисловості, яка є основою продовольчої безпеки держави.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження структури та підприємницької діяльності харчової промисловості Львівської області та визначення пріоритетних напрямів її розвитку.

Виклад основних результатів. Регіональна спеціалізація харчової промисловості в раціональних масштабах призводить до економії витрат суспільної праці, оскільки передбачає найефективніше використання природних умов і ресурсів, матеріально-технічного і трудового потенціалу території [1, с. 168].

Продукція харчової промисловості львівських підприємств відома далеко за межами регіону. Найвідомішими марками регіону є: мінеральні води «Моршинська» та «Трускавецька», продукція кондитерської фірми «Світоч», морозиво «Лімо», пиво «Львівське», молочна продукція ВАТ «Галичина» тощо.

Для економіки регіону характерна складна галузева та територіальна структура харчової промисловості. Місцеві виробники продуктів харчу-

Таблиця 1

Виробництво окремих видів продукції харчової промисловості підприємствами Львівської області

Вид продукції	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Абсолютне відхилення 2016 р. до 2011 р.
М'ясо великої рогатої худоби свіже чи охолоджене, т	1930	1827	2036	1224	989	1077	-853
М'ясо свиней свіже, охолоджене чи заморожене, т	10434	15991	17700	29958	34285	35189	24755
М'ясо свійської птиці свіже чи охолоджене, т	25679	26601	31938	26250	24858	26151	472
Субпродукти харчові свійської птиці, свіжі або охолоджені, т	3039	2378	2273	1855	1154	1731	-1308
Ковбасні вироби, т	5146	5176	6161	7052	6380	6637	1491
Джеми, желе фруктові, пюре та пасти фруктові чи горіхові, т	5882	4519	590	1499	1102	1211	-4671
Молоко рідке оброблене, т	30771	32797	32869	24144	13223	8773	-21998
Масло вершкове, т	2422	3140	1981	2198	1084	1548	-874
Йогурт та інші ферментовані чи сквашені молоко та вершки, т	51761	46307	47398	34550	20664	22547	-29214
Борошно, т	50330	65994	68325	67138	61870	58606	8276
Хліб та вироби хлібобулочні, нетривалого зберігання, т	72165	64993	60504	56538	50738	48956	-23209
Печиво солодке і вафлі, т	15086	16263	14193	12800	13424	13890	-1196
Шоколад та готові харчові продукти, що містять какао, у пакуваннях масою менше 2 кг, т	12123	11839	11926	12025	9447	9385	-2741
Води натуральні мінеральні негазовані, млн. дал	14,6	17,1	19,2	18,7	16,6	20,7	6,1
Води натуральні мінеральні газовані, млн. дал	26,5	29,7	31,9	30,5	26,8	27	0,5
Напої безалкогольні типу лимонаду, млн. дал	6	5,8	4,7	3,8	3,6	4,5	-1,5

Джерело: побудовано автором на основі [2]

вання здатні повною мірою задовольнити споживчі потреби населення регіону (табл. 1).

Харчова промисловість, яка включає виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, формує близько третини всієї продукції області та близько 44% – продукції переробної промисловості. У 2016 р. у цій галузі обсяг продукції знизився на 6,7%.

З табл. 1 бачимо, що серед видів діяльності харчової промисловості суттєве скорочення обсягів виробництва за 2011-2016 рр. відбулося у молочній галузі. Зокрема, вдвічі зменшилося виготовлення масла вершкового, майже вдвічі – молока, більше 40% – йогуртів, більше 30% –

хліба та виробів хлібобулочних нетривалого зберігання тощо.

У 2016 р. порівняно з 2015 р. зниження обсягів виробництва допустили також підприємства:

- з виробництва продуктів борошномельно-круп'яної промисловості, крохмалів та крохмальних продуктів (менше вироблено борошна, круп);
- з виробництва хліба, хлібобулочних і борошняних виробів (скоротився випуск хліба, тортів, тістечок, виробів здобних);
- з перероблення та консервування фруктів і овочів (зменшилося виробництво соків фруктових).

Разом із тим зріс обсяг продукції на підприємствах з виробництва м'яса та м'ясних продуктів, із

Рис. 1. Внесок підприємств харчової промисловості у загальнопромислові показники Львівської області за 2010-2016 рр. (%)

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Таблиця 2

Обсяг реалізованої продукції харчової промисловості підприємствами Львівської області (млн. грн.)

Вид продукції	2010 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Абсолютне відхилення 2016 р. до 2010 р.
Виробництво харчових продуктів, напоїв та тютюнових виробів, у тому числі:	6545	11573,6	11253	13447,4	18845,8	20983,3	14438,3
Виробництво харчових продуктів	5407,4	8298,8	7928,6	9893,0	14373,2	15940	10532,6
М'ясо та м'ясні продукти	805,0	918,8	954,7	1290,9	2194,1	2643,7	1838,3
Риба	20,0	20,8	23,1	24,4	26,3	28,2	8,2
Фрукти і овочі	199,6	462,1	804,0	930,6	482,1	450,8	251,2
Олія та тваринні жири	1178,7	2607,6	1035,8	1294,9	2926,3	3202,4	2023,7
Молочні продукти	906,6	1071,7	1148,8	1082,1	1124,4	1200,9	294,3
Хліб, хлібобулочні і борошняні вироби	556,6	757,4	786,2	919,8	1294,4	1605,2	1048,6
Напої	1137,6	3126,4	3271,0	3387,2	4160,6	4404,8	3267,2
Інші харчові продукти	1434,1	2113,4	2555,2	3544,2	5017,9	5301,4	3867,3

Джерело: побудовано автором на основі [2]

перероблення та консервування риби, ракоподібних та моллюсків і з виробництва олії та тваринних жирів та ін., що призвело до збільшення реалізації їх обсягів (табл. 2).

З табл. 2 яскраво видно, що по всіх товарах упродовж дослідженого періоду відбулося абсолютне зростання. У більше як два рази зросли обсяги реалізації м'яса, олії, тваринних жирів, хліба, хлібобулочних і борошняних виробів, і найбільше зростання простежується за напоями. Таке збільшення обсягів харчових продуктів свідчить про зростаючі потреби споживачів на ринку.

Варто відзначити вагомість внеску підприємств харчової промисловості у промисловість Львівщини (рис. 1).

Протягом досліджуваного періоду обсяги реалізованої продукції підприємствами харчової промисловості в загальному обсязі промислової продукції Львівщини мали приблизно однакову частку.

Щодо інвестицій, то підприємства харчової промисловості є привабливими для іноземних інвесторів, оскільки річні обсяги залучених іноземних інвестицій за 2016 р. сягали 83,2 млн. дол. США прямих іноземних інвестицій, що становило 19,3% від обсягу прямих іноземних інвестицій у промисловість області. Головними країнами-інвесторами цього виду промислової діяльності є Польща, Кіпр, Швейцарія та Ліхтенштейн.

На розвиток підприємств із виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів у 2016 р. було спрямовано 1 838,6 млн. грн. капітальних інвестицій (у три рази більше, ніж у 2015 р.). Частка харчової промисловості у загальнопромисловому обсязі інвестицій була значною і становила у 2015 р. 28,9%.

Як бачимо з рис. 1, на підприємствах харчової промисловості працює значна кількість працівників. У 2016 р. чисельність найманих працівників становила 14,1 тис. осіб (12,9% від загальної чисельності у промисловості). За кількістю працівників харчова промисловість посідає третє місце у промисловості області після машинобудування та підприємств із постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря. Кожен штатний працівник харчової промисловості у 2016 р. отримував середньомісячну заробітну плату в розмірі 5 189 грн., що на 22,3% більше, ніж у 2015 р. За внеском у загальнопромислові результати області підприємства харчової промисловості є лідером серед основних галузей упродовж майже двох десятиліть: у 2010-2016 рр. її питома вага за обсягом реалізації коливалася у межах 26-36%. Зокрема, у 2016 р. частка підприємств з виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів становила 38,0% [2].

Варто також зазначити, що продукція харчової промисловості відіграє вагомий роль у загальнообласному експорті товарів, хоча в 2015 р. експорт суттєво впав порівняно з попереднім роком, проте в 2016 р. він вийшов майже на той самий рівень. Зі

Львівщини експортували м'ясо та харчові субпродукти – 6 789,7 т, борошно пшеничне або пшенично-житне – 3 053,9 т (удвічі більше, ніж у 2015 р.), хлібобулочні та кондитерські вироби з борошна – 3 744,8 т (удвічі більше, ніж у 2015 р.). Майже вдвічі зріс експорт фруктів, зерна (водночас зменшився експорт пшениці та гречки) [3]. Експорт готових харчових продуктів, жирів та олії у 2016 р. становив 56,2 млн. дол. США, або 9,5% від загальнообласного експорту [4]. Приблизно половина експорту вказаної продукції припала на соки, плоди та овочі консервовані, чверть – на жири та олії.

До найбільших виробників продукції харчової промисловості, які є відомими не тільки на внутрішньому ринку, а й за межами України, належать: ПАТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч», ПрАТ «Галичина», ПП «Оліяр», ТзОВ «Яблуневий дар», ТзОВ «Радехівський цукор», ПАТ «Львівський холодокомбінат», ПрАТ «Карлсберг Україна», ПрАТ «Моршинський завод мінеральних вод «Оскар», ПрАТ «Львівський жиркомбінат», ПрАТ «Компанія Ензим», ТзОВ «Хінкель-Когут», ТзОВ «Ярич», ПАТ «Львівський холодокомбінат», ТзОВ «Рентком», ПрАТ «Концерн Хлібпром», ПрАТ «Дрогобицький хлібокомбінат» та ін.

Важливою ознакою розвитку сучасної харчової промисловості Львівщини є активізація інноваційної діяльності на її підприємствах. Так, підприємствами харчової промисловості у 2014 р. було освоєно 43 інноваційні види продукції (32,6% від їх загальної кількості у промисловості), що в 1,3 рази більше, ніж у 2013 р. Так, ПАТ «Львівський холодокомбінат» розпочало виробництво десерту «Холодний йогурт», основним інгредієнтом якого є пробіотичні культури; ПАТ «Львівський жиркомбінат» – випуск майонезу «Провансаль ORGANIC» із додаванням екстракту зеленого чаю як природного антиоксиданту; філія ПАТ «Карлсберг Україна» «Львівська пивоварня» – виробництво нового сорту пива Robert Doms тощо.

Підвищення рівня інноваційності підприємств харчової промисловості в умовах обмеженості грошових ресурсів потребує значних капіталовкладень, тому для керівників цих підприємств нічого не залишається, як шукати інвесторів, які готові розвивати їх виробництво. А для цього кожне підприємство повинно мати стратегічний план розвитку.

Традиційно суттєвим є внесок Львівщини в загальнодержавний обсяг виробництва таких видів продукції харчової промисловості, як мінеральні води, свинина морожена, горілка та пиво, соки фруктові, ферментоване молоко та вершки (рис. 2).

Хоча розвиток ринку продуктів харчової промисловості є динамічним, серйозну проблему для нього становить те, що помітну частку в загальному обсязі продажу на ринку промислових харчових продуктів займають неякісні, фальсифіковані товари, споживання яких може завдати шкоду життю і здоров'ю

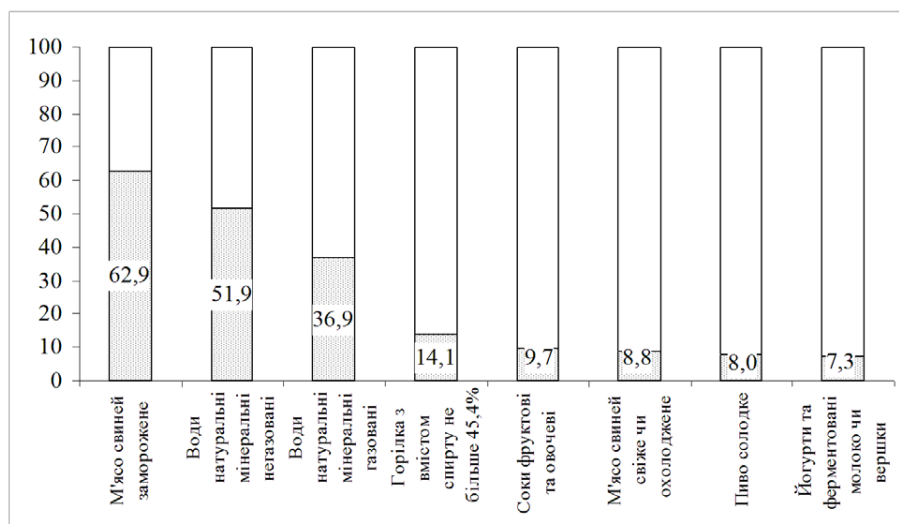

Рис. 2. Частка підприємств Львівської області в Україні з випуску окремих видів продукції харчової промисловості у 2016 р. (% до загальнодержавного обсягу)

Джерело: побудовано автором на основі [2]

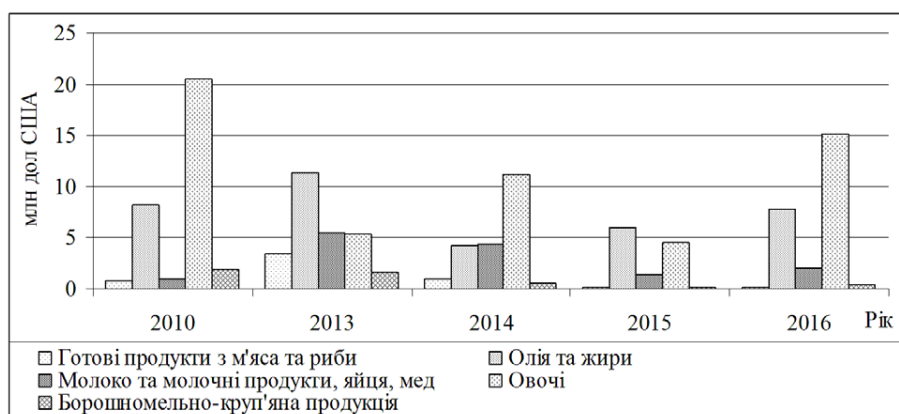

Рис. 3. Обсяги імпорту продуктів харчової промисловості Львівської області в 2010-2016 рр.

Джерело: побудовано автором на основі [4]

споживачів [5]. Так, за різними оцінками, 30-60% алкогольних напоїв і тютюнових виробів, що реалізуються в Україні, є незаконно виготовленими. Не меншу загрозу несуть імпортовані дешеві продукти. Хоча за статистичними даними в останні роки динаміка імпорту дещо змінилася і по деяких товарних групах значно знизилася його обсяги (рис. 3).

З рис. 3 видно, в який період і якого товару скільки було імпортовано в регіон. Зокрема, у 2011 р. відбулося велике падіння імпорту овочів, яке і в 2016 р. не відновило свого рівня до 2010 р. У 2014-2015 рр. простежується найнижча динаміка імпорту всіх харчових товарів, що зумовлено нестабільною ситуацією у державі та географічною структурою імпорту, зокрема відсутність імпорту харчових продуктів із Росії.

Особливу увагу нами було приділено хлібобулочним та кондитерським виробам із борошна, оскільки попит на цю продукцію представляє особливий інтерес серед споживачів і споживається ними щоденно (табл. 3).

Як бачимо з табл. 3, в останні роки в регіоні виробництво хлібобулочних та кон-

Таблиця 3

Обсяг виробництва хлібобулочних та кондитерських виробів підприємствами Львівської області (т)

Вид продукції	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.	2016 р.	Абсолютне відхилення 2016 р. до 2012 р.
Хліб, вироби кондитерські та хлібобулочні	64993	60504	56538	50738	48956	-16037
Хліб	52034	48384	44882	40678	38268	-13765
Вироби булочні	12850	11939	11488	9914	10587	-2263
Торти	1202	1108	852	714	618	-584
Тістечка	506	119	142	166	221	-285
Печиво солодке і вафлі	16263	14193	12800	13424	13890	-2373
Пряники і вироби подібні	1201	948	918	939	674	-527
Хлібці хрусткі, сухарі, грінки	2115	2303	2062	2090	2344	229
Вироби зі здоби (булочки, рулети з маком тощо)	3953	3994	3533	3311	3788	-165

Джерело: побудовано автором на основі [3]

дитерських виробів має від'ємну динаміку розвитку за всіма товарними групами, крім хлібців, хрустиків, сухарів і грінок, виробництво яких збільшилося у 2016 р. Причин такого падіння починаючи з 2013 р. може бути кілька. Основною є те, що кожного року з регіону все більше людей виїжджає за кордон, що призводить до скорочення попиту на зазначену продукцію. Відповідно, підприємствами менше виробляється продукції. Наступною причиною є значне зростання цін на вироби кондитерські та хлібобулочні, зумовлені значним зростанням енергоносіїв, без яких виробництво цих товарів неможливе. Відповідно, підприємства включають у ціну товари всі витрати, понесені через зростання енергоносіїв. Ще однією причиною є скорочення експорту продукції до Росії, що також призвело до зменшення виробництва.

Однак підприємства хлібобулочних та кондитерських виробів за останні два роки почали змінювати політику розвитку в напрямі поліпшення якості своїх товарів та збільшення експорту до країн – членів ЄС. Це

в майбутньому має призвести до відновлення виробничих потужностей та до збільшення виробництва.

Висновки. Проведене дослідження показало, що підприємства харчової промисловості, у тому числі хлібобулочних та кондитерських виробів, за останні два роки почали змінювати політику розвитку в напрямі поліпшення якості своїх товарів та збільшення експорту до країн – членів ЄС, що в майбутньому має призвести до відновлення виробничих потужностей та до збільшення виробництва.

Основними ж напрямками розвитку ринку продукції харчової промисловості мають бути: підвищення ефективності виробництва товарів харчової промисловості на основі інноваційних технологій; виготовлення тих товарів, які можуть конкурувати з імпортними, а саме шоколад, мінеральні води, соки фруктові, ферментоване молоко та вершки; впровадження систем контролю якості, систем екологічного керування, систем управління безпеністю та гігієною праці, систем управління безпеністю харчових товарів.

Список літератури:

1. Шадура-Никипорець Н. Т. Сучасний стан харчової промисловості України в контексті вирішення проблем ефективного господарювання. URL: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Tmm/2010_35/15.pdf (дата звернення – 20.04.2018).
2. Львівська область 2016: стат. зб. / Головне управління статистики у Львівській області. Львів, 2017. 348 с.
3. Промисловість Львівської області: стат. зб. / Головне управління статистики у Львівській області. Львів, 2017. 176 с.
4. Зовнішня торгівля Львівської: стат. зб. / Головне управління статистики у Львівській області. Львів, 2017. 65 с.
5. Стратегія розвитку харчової промисловості України та її регіонів на період до 2015 року / За ред. Л.В. Дейнеко. Київ, 2004. 212 с.